
А.І. Радченко, канд. геол. наук

Заступник директора з питань наукової та видавничої діяльності
ВД "Академперіодика" НАН України

А.Є. Денисенко

Провідний інженер ВД "Академперіодика" НАН України

ВЕБ-РЕСУРС

ВД "АКАДЕМПЕРІОДИКА" НАН УКРАЇНИ: НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ

Наукові періодичні та книжкові видання є одним з основних способів представлення результатів наукової діяльності, але за умов світової глобалізації та зростання рівня інформатизації суспільства все більшого значення набувають електронні джерела інформації як найбільш оперативні та доступні широкому колу осіб. Мірилом ефективності діяльності установи і конкретного науковця стає їхня присутність у електронному просторі.

Водночас, на сьогодні Інтернет-технології надають найпростіші, найдешевші та найшвидші способи представлення інформації будь-якого обсягу. Це оперативний, сучасний та екологічний (в аспекті використання природних ресурсів для виготовлення видавничої продукції) шлях оприлюднення інформації.

Об'єктивне представлення видавничої діяльності НАН України в електронному середовищі можливо лише шляхом розробки та впровадження типових рішень, методики і методології створення та наповнення інформаційних блоків тощо. На сьогодні відсутні нормативні документи та проектні рішення щодо повнотекстового представлення публікацій з урахуванням можливості контекстного пошуку та різнофакторного аналізу, які дали б змогу комплексно й оперативно аналізувати динаміку випуску видань НАН України.

Узагальнення та структуризація інформації про видавничу продукцію Академії – це основа координації представлення результатів наукової діяльності НАН України на сучасному рівні і важливий крок до надання різноманітним цільовим аудиторіям мережі Інтернет якісно ефективнішого доступу до інформації про вироблені ученими НАН України знання та інноваційні пропозиції у форматі наукових і науково-популярних публікацій. Розширення академічного сегмента в електронному просторі сприятиме зростанню престижу науковця й української науки,

дозволить оперативно аналізувати та оцінювати діяльність наукових установ Академії, роботу її вчених і наукових шкіл, а також ілюструватиме співпрацю учених НАН України з вищою школою, урядовими структурами тощо.

Намагаючись упорядкувати новий інформаційний корпоративний ресурс, безперечно слід зважати на світові тенденції представлення наукової інформації. Адже кількість найбільш освоєного науковими та бібліотечно-інформаційними установами сегмента мережевих ресурсів – наукових електронних журналів – зростає постійно. Відповідно до світових багаторічних статистичних спостережень, результати яких наводять у аналітичних матеріалах, наприклад, Thomson Reuters, розміщення періодичного видання в мережі Інтернет збільшує число "паперових" посилань на нього у три–п'ять разів. При цьому не йдеться про розміщення повнотекстових версій – достатньо правильно представлених метаданих і англійських анотацій. Адже все, що потрапляє до мережі, стає загальнодоступним і може бути використаним будь-ким та з будь-якою метою. Заходи безпеки при цьому полягають в ускладненні доступу до інформації, у тому числі, частковому "закритті", наприклад, наданні доступу до неї за гроші, нехай і незначні.

Найбільші перспективи успішного й ефективного поширення інформації мають корпоративні спеціалізовані (тематичні) ресурси. Журнали НАН України вже мають більшість ознак, які тільки починають формувати комерційні видавці: спеціалізованість, визначену читачку аудиторію, високу якість, придатність до створення тематичних блоків, поліфункціональність видавничих підрозділів у наукових установах.

Для того, щоби не втратити ці важливі ознаки, науковим журналам варто продовжувати кооперацію – на часі створення корпоративного інформаційного інтернет-ресурсу, спрямованого на рекламування і розповсюдження продукції, організацію дієвих механізмів передплати електронних версій видань, створення платформи для поступового переходу всіх журналів НАН України до комплексної форми існування, а згодом – і до віртуальної.

Важливий чинник інформатизації видавничої справи та формування корпоративного сегмента наукової видавничої продукції – це автоматизоване і комплексне представлення в мережі Інтернет періодичних видань НАН України.

Керівництвом Академії перед ВД "Академперіодика" поставлено завдання стати науково-методичним центром, видавцем і поліграфічною базою для всіх наукових установ, що входять до її структури.

Реалізація стратегії передбачає здійснення конкретних практичних кроків, серед яких останнім часом найбільшої актуальності набувають заходи, спрямовані на інтенсифікацію поширення паперових та електронних версій наукових періодичних і книжкових видань.

Викладене вище визначає стратегічні **цілі та** тактичні **задачі** розвитку електронного ресурсу Видавничого дому "Академперіодика" НАН України щодо формування концепції сегмента електронного простору, присвяченого видавничій діяльності НАН України.

ВД "Академперіодика" НАН України є базовою організацією Науково-видавничої ради НАН України та групи науково-методичного забезпечення видавничої діяльності Академії, виконує Програму підтримки журналів у межах державного замовлення на підготовку і випуск видавничої продукції НАН України, видає загальноакадемічні журнали, надає редакціям журналів консультативну допомогу з питань створення шаблонів журналів, що відповідають чинним у галузі стандартам та іншим нормативним документам.

Для цього Видавничому дому необхідний електронний ресурс для належного представлення власної різноаспектної діяльності та агрегування інформації з питань організації видавничої справи та видавничої продукції Академії – наукових журналів і книг. Посилена увага при цьому надаватиметься видавничій продукції, випущеній Видавничим домом. Наприклад, ресурси загальноакадемічних журналів "Доповіді НАН України", "Вісник НАН України", "Наука та інновації", а також інших журналів (за бажанням редакційних колегій), для яких ВД "Академперіодика" є видавцем (тобто створює журнал із поданих редакцією авторських статейних матеріалів), можуть бути розміщені саме на ресурсі ВД "Академперіодика" (до "глибини" резюме трьома мовами й архіву повних текстів). На цьому ж ресурсі можуть бути розміщені повні тексти останніх, актуальних, чисел наукових журналів і "свіжих" книг, але з визначеними передплатними умовами доступу до них.

З іншими агрегаторами інформації про видавничу продукцію Академії, зокрема з порталом Науково-видавничої ради НАН України "Наукові публікації та видавничі діяльність НАН України", веб-сайтом передплатного агентства "Укрінформнаука" та ресурсами наукових установ, він може бути пов'язаний коректними взаємопосиланнями. У першу чергу, з розділом ресурсу НВР НАН України, присвяченим періодичним виданням НАН України, що вміщує їхній каталог, а також статистичні відомості щодо академічних періодичних видань, відомості про представлення їх у мережі Інтернет, контактну інформацію, посилання на власні ресурси видань.

Таким чином, **функцію ресурсу** ВД "Академперіодика" можна визначити як інтеграційну й інформаційну, представницько-рекламно-архівну. Робота ресурсу спрямована передовсім на представлення видавничої продукції "Академперіодики", а в перспективі – усієї періодики, започаткованої за участі НАН України. Обов'язковим на сьогодні визнано трьохмовний інтерфейс.

Упровадження типового представлення періодичного видання НАН України відповідно до узагальненої схеми призведе до стандартизації підготовки рукописів і метаданих статей для публікації у періодичних виданнях; спростить реалізацію політики видання щодо представлення статей у мережі Інтернет і надання доступу до них потенційним споживачам.

Структура і можливості ресурсу. На першій сторінці ресурсу традиційно під логотипом і юридичною назвою Видавничого дому "Академперіодика" НАН України розміщуємо новинневу стрічку, меню сайта і посилання для переходу на російсько- та англійськомовну його версії.

Уся інформація згрупована у верхній горизонтальній стрічці меню у три групи – "Про Видавничий дім", "Напрями діяльності" та "Контакти".

Перші дві групи більш детально розкриті у меню, наведеному праворуч: перелік видавничих, поліграфічних і консультаційних послуг, які надає Видавничий дім юридичним і фізичним особам. Там само вміщено посилання на партнерів "Академперіодики" і сторінки з новими книжковими виданнями та науковою періодикою.

Перспективи розвитку. Майбутнє електронних ресурсів – цікавих і відомих – у створенні якісних та інформативних проєктів. Перспективними серед безлічі інтернет-ресурсів є тільки ті, які можуть запропонувати користувачеві ексклюзивний продукт, брендovий і впливовий, а у подальшому зможуть створювати спеціальні сервіси, зокрема галузеві. Для цього необхідно впровадження нових інтернет-сервісів на платній основі, різноманітні передплатні послуги, боротьба з "піратськими" агрегаторами новин, заборона на безкоштовне користування власним контентом, багатопланове використання однієї інформації, створення різних тематичних блоків для цільових аудиторій, зростання кооперації між подібними ресурсами. Доцільне також створення комбінованих видань, введення оплати за читання спеціальних матеріалів у мережі, платного доступу до окремих сайтів або їхніх частин, формування галузевих інформаційних блоків, розвиток шляхів доставляння інформації, консолідація видавців окремих видань, створення "об'єднаних редакцій" для виготовлення друкованих і інтернет-версій різних видань тощо. Можливим є також надання послуг зі створення окремих веб-сайтів.

З метою надання допомоги у розповсюдженні наукових видань при Академії було створено передплатне агентство "Укрінформнаука", яке вже здійснює розповсюдження паперових версій наукових журналів і книг, поступово нарощуючи обсяги передплати. За умов наявності попиту на видання "Укрінформнаука" готова забезпечити разовий точковий доступ до необхідних видань, що зберігатимуться на ресурсі ВД "Академперіодика". Об'єктами надання доступу можуть бути як річні комплекти журналів, так і окремі номери чи статті. При цьому ближчим часом буде відкрито російсько- і англomовну версії веб-ресурсу Видавничого дому, у межах якого наукові журнали міститимуться як окремі самостійні ресурси. Вони матимуть власні адреси сторінок, на яких, відповідно до уніфікованої схеми представлення наукового журналу НАН України, будуть вміщені метадані та анотації актуальних номерів трьома мовами, а також необхідна довідкова і контактна інформація видання та редакційної колегії.

Для розповсюдження електронних версій ВД "Академперіодика" готовий забезпечити спеціалізовану платформу у межах власного корпоративного ресурсу. На цій платформі зберігатимуться повнотекстові версії усіх наукових періодичних і книжкових видань, які випускає Видавничий дім.

Оскільки більшість наукових журналів підписали угоди з Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського про двохрічне відтермінування відкритого доступу, протягом цих двох років електронні версії можна спробувати розповсюджувати за передплатою.

Для надання легітимності організації передплати ВД "Академперіодика" НАН України пропонує додати до традиційних угод, що укладаються

між науковими установами – засновниками наукових журналів і "Академперіодикою" як їхнім видавцем такий пункт: "Виконавець (ВД "Академперіодика" НАН України) має право здійснювати виготовлення додаткового тиражу Продукції у паперовому та електронному вигляді, а також право на її розповсюдження на території України та інших країн шляхом передплати, продажу та безоплатної передачі".

Усі додаткові витрати, пов'язані з виготовленням і забезпеченням розповсюдження додаткового тиражу за передплатою, ВД "Академперіодика" НАН України готовий у такому випадку взяти на себе.

Якщо організація електронної передплати не суперечить інформаційній політиці, що провадиться редакційною колегією конкретного видання, то після підписання відповідного договору (з викладеним вище пунктом) ВД "Академперіодика" НАН України буде належним чином опрацьовувати електронні версії наукових журналів, розміщувати їх на спеціалізованій платформі та передавати до "Укрінформнауки" залежно від запитів на передплату. Якщо ж редакційна колегія не бажає брати участь у такій організації передплати, то вказаний пункт з договору з ВД "Академперіодика" НАН України слід вилучити. Кожен журнал може самостійно організовувати електронне розповсюдження на платній чи безоплатній основі або звернутись до передплатного агентства "Укрінформнаука", забезпечивши належне виготовлення і своєчасне надання електронних версій.

Серед найближчих перспектив розвитку ресурсу – представлення загальноакадемічного журналу "Наука та інновації" англійською мовою. Ми плануємо надати у відкритий доступ повнотекстову версію комплексу видання за минулий рік, а матеріали поточного року запропонуємо до передплатного розповсюдження. Сподіваємось, що наявність значного масиву актуальної англійської інформації сприятиме підвищенню зацікавлення читацької аудиторії, приверне додаткову увагу до нашого ресурсу, отже, і до видавничої продукції Академії.

Для книжкових видань інформаційні блоки ближчим часом також будуть доповнені за рахунок розміщення більш повної інформації про архівні і нові видання: можемо представляти змісти, анотації кількома мовами, переліки ілюстрацій чи деякі ілюстрації, бібліографічні списки або окремі розділи (частково), посилання на рецензії та інформацію про нагороди, здобуті нашими книгами, анонсувати нові видання, що перебувають у стадії видавничого опрацювання тощо.

Розширення Академічного сегмента в електронному просторі надасть можливість фахівцям з різних галузей наук оперативно отримувати інформацію про організацію та координацію фундаментальних і прикладних досліджень в НАН України, забезпечить інформаційно-технологічні передумови для підвищення якості та конкурентоспроможності видавничої продукції НАН України.